

Autor: Katarzyna Ciepłińska-Olejnik

Temat lekcji: „Jeszcze tydzień temu byłem obywatelem polskim, a teraz nie jestem”* - dramaty Marca 1968 roku w Polsce.

*Michał Hochman [w:] <http://teatrnm.pl/leksykon/artykuly/marzec-68-wspomnienia-lubelskich-emigrantow/>

1. INFORMACJE WSTĘPNE:

Scenariusz jest przeznaczony do realizacji w szkole ponadgimnazjalnej i 4-letnim liceum na lekcji historii. Zajęcia edukacyjne przeprowadzamy po wstępnym zwiedzaniu, ponieważ niezbędne jest wykorzystanie materiału wystawy przy realizacji kolejnych zadań przydzielanych uczniom. Wskazane jest przeprowadzenie wcześniej zajęć edukacyjnych dotyczących genezy i przebiegu Marca 1968 r. Warsztaty przeprowadzamy w sali dydaktycznej na terenie ekspozycji. Część poleceń uczniowie wykonują stacjonarnie lub rozchodzą się po przydzieleniu zadań celem ich realizacji w oparciu o materiał wystawowy, a następnie wracają omówić rezultaty pracy w grupach.

Scenariusz jest propozycją zajęć warsztatowych, a jego poszczególne elementy można modyfikować celem dostosowania ich do odbiorców lub potrzeb nauczyciela.

2. POZIOM EDUKACYJNY:

klasa I i III liceum 3-letniego,
klasa IV liceum 4-letniego.

3. CZAS TRWANIA LEKCJI: 2 × 45 MINUT

4. ODNIESIENIE DO PODSTAWY PROGRAMOWEJ:

Etap kształcenia III

zakres podstawowy:

Cele kształcenia: II.1,2,3, III.1,2,3

Treści nauczania: LVII.2

Zakres rozszerzony:

Cele kształcenia: II.1,2,3, III.1,2,3

Treści nauczania: LVII.1

Etap kształcenia: IV

zakres podstawowy

Cele kształcenia: II, III

Treści nauczania: 11.3),4)

zakres rozszerzony

Cele kształcenia: II, III

Treści nauczania: 15.1),3)

5. CELE OPERACYJNE LEKCJI:

Uczeń:

- rozumie wpływ wojny 6-dniowej na antysemicką propagandę władz komunistycznych w marcu 1968 r.,
- wyjaśnia społeczne i kulturowe przyczyny nagonki antysemickiej w społeczeństwie polskim,
- wyjaśnia konsekwencje społeczne i kulturowe antysemickich działań władz i społeczeństwa polskiego,
- charakteryzuje okoliczności przymusowej emigracji Żydów z Polski,
- rozumie pojęcia: pokolenie Marca, pomarcowa emigracja, paszport emigracyjny, pogrom,
- wykorzystuje materiały źródłowe do tworzenia narracji historycznej,
- wykorzystuje nabytą wiedzę do tworzenia nowej informacji,
- analizuje teksty źródłowe i zdjęcia, wskazując związki przyczynowo skutkowe.

4. METODY I FORMY PRACY:

rozmowa nauczająca,
dyskusja,
praca w grupach,
burza mózgów,
analiza tekstów źródłowych,
analiza źródła audiowizualnego.

5. STRUKTURA LEKCJI:

Część organizacyjna lekcji (10 minut)

Przedstawienie założeń merytorycznych zajęć – przekazanie materiałów pomocniczych.

Nauczyciel wyjaśnia, że w trakcie warsztatów uczniowie zajmą się problematyką antysemickich działań władz komunistycznych i w konsekwencji dramatycznymi relacjami Żydzi-Polacy w marcu 1968 roku.

Celem zajęć będzie próba wyjaśnienia i zrozumienia okoliczności zajść, ich przebiegu i tragicznych skutków w postaci pomarcowej emigracji polskich Żydów.

CZĘŚĆ I – (25 minut)

Na wstępie nauczyciel przypomina wpływ wojny 6-letniej na sytuację międzynarodową i relacje Polski z Izraelem (poparcie bloku komunistycznego na czele z ZSRR krajów arabskich i zerwanie stosunków dyplomatycznych z Izraelem).

Praca w 3-osobowych zespołach.

Uczniowie otrzymują fragmenty przemówienia Władysława Gomułki z 19.03.1968 (załącznik nr 1) i fragment artykułu „Do studentów Uniwersytetu Warszawskiego” w „Słowie Powszechnym” z 11.03.1968 r. (załącznik nr 2). Na podstawie źródeł i wiedzy własnej (z lekcji o przebiegu wydarzeń Marca 1968 roku) szukają odpowiedzi na zadane polecenia:

- 1. Wymień zarzuty stawiane przez Władysława Gomułkę obywatelom polskim żydowskiego pochodzenia.**

- 2. Rozstrzygnij, czy są one odzwierciedleniem treści artykułu prasowego?
Odpowiedź uzasadnij.**
- 3. Wyjaśnij rzeczywisty cel tych zarzutów w kontekście wydarzeń Marca 1968 roku.**
- 4. Podaj, przed jaką alternatywą stawia Gomułka polskich Żydów.**

CZĘŚĆ II (30 minut)

Nauczyciel wyjaśnia, że w tej części warsztatów uczniowie, w oparciu o osobiste przeżycia bohaterów, zajmą się trudną relacją Polacy – Żydzi w Marcu 1968 roku ze szczególnym uwzględnieniem emocji, obaw i przeżyć, których doświadczyli obywatele polscy żydowskiego pochodzenia w tamtym czasie. Uczniowie spróbują również wyjaśnić przyczyny antysemitycznych postaw i zachowań Polaków w 1968 roku.

Praca w 4 grupach

1. Uczniowie otrzymują fragmenty tekstu „*Pogrom marcowy*” Piotra Foreckiego (załącznik nr 3 zestaw I – dla każdej grupy inny tekst). Na ich podstawie odpowiadają w grupach na pytania:
 - A. Wyjaśnij, z jakimi reakcjami ze strony Polaków spotykali się Żydzi w 1968 roku.**
 - B. Oceń, co w treści relacji jest dla Ciebie szczególnie przejmujące? Odpowiedź uzasadnij.**
 - C. Rozstrzygnij, czy stosunek władz partyjnych i państwowych do obywateli polskich żydowskiego pochodzenia mógł mieć wpływ na takie zachowania. Odpowiedź uzasadnij.**

Uwaga, jeśli po ostatnim pytaniu, w trakcie omawiania odpowiedzi poszczególnych grup wywiąże się dyskusja, należy wydłużyć czas tej części warsztatu.

2. Uczniowie otrzymują kolejne fragmenty tekstu „*Pogrom marcowy*” Piotra Foreckiego (załącznik nr 3 zestaw II). Na ich podstawie szukają odpowiedzi na polecenie:
 - A. Wyjaśnij, które reakcje Polaków w 1968 roku stanowiły dla Żydów najgorsze doświadczenie? Odpowiedź uzasadnij, odwołując się do osobistych relacji bohaterów.**

CZEŚĆ III (25 minut)

Praca w 5 grupach z materiałem audiowizualnym

W tej części warsztatów uczniowie w zespołach pracują w oparciu o część zgromadzonego na ekspozycji materiału poświęconego Marcowi 1968 - fragment wypowiedzi Sabiny Baral.

Nauczyciel wyjaśnia, że Sabina Baral to bohaterka wydarzeń marcowych we Wrocławiu, która w wyniku nagonki antysemickiej zmuszona została razem z rodziną do wyjazdu z Polski na podstawie tzw. paszportu emigracyjnego, którego przyjęcie było jednoznaczne ze zrzeczeniem się obywatelstwa polskiego (tzw. bilet w jedną stronę). W takiej samej sytuacji znalazło się 15 tysięcy obywateli polskich żydowskiego pochodzenia. Ich wyjazd poprzedziła szeroko zakrojona czystka etniczna, tzw. rugi marcowe. Objęła ona partię PZPR, oświatę, wojsko i wiele innych zawodów. Według Jana Józefa Lipskiego: „Czystki ówczesne były bardzo głębokie i wyszły zdecydowanie poza aparat. Szły one, że tak powiem, aż do samego dołu. Wyrzucano, skąd się dało, kogo się dało, byle tylko był pochodzenia żydowskiego, byle tylko budził przypuszczenie, że być może jest Żydem”.

<https://krytykapolityczna.pl/kultura/historia/pogrom-marcowy/>

Po wprowadzeniu nauczyciela uczniowie w oparciu o wypowiedź Sabiny Baral odpowiadają na polecenia:

- 1. Wymień rozterki towarzyszące bohaterce i jej rodzinie przy podejmowaniu decyzji o wyjeździe z Polski?**
- 2. Wyjaśnij, z czego wynikał fakt załatwienia dokumentów wyjazdowych w ambasadzie holenderskiej?**
- 3. Podaj, na jakie szykany towarzyszące wyjazdowi z Polski zwraca uwagę bohaterka.**
- 4. Wyjaśnij sens słów bohaterki dotyczący mebli w jej rodzinnym domu „zrobiła się wokół nich Polska...”**

Po upływie wyznaczonego czasu (około 10 min.) uczniowie wracają do sali dydaktycznej i omawiają rezultaty swojej pracy.

PROPONOWANE ZADANIE DOMOWE

W oparciu o definicję słownikową pojęcia pogrom rozważ, czy wydarzenia Marca 1968 w Polsce można nazwać pogromem ludności żydowskiej.